

# Kuopion kaupungin hyvinvointisuunnitelma 2026 – 2030

HUOM. lukijalle: Tämä on luonnoksen infolaatikko, joka poistuu valmiista suunnitelmasta.

Luonnosversion tausta:

- Hyvinvoiva Kuopio 2030 ohjelma; Hyvän elämän elementit ja visio Hyvän elämän pääkaupunki
- Monialaiset asiantuntijatyöpajat 9/2025, 117+ osallistumiskertaa ja 400 +kommenttia
- Kaupungin sisäisten pienryhmien työpajat ja työkokoukset 18 kpl 10/2025 – 12/2025
  - varhaiskasvatus, työllisyys/työvoimapalvelut, perusopetus/lukio-opetus, Viksu Kuopio, Kansallinen kaupunkipuisto, nuorisopalvelut, maahanmuuttopalvelut, strateginen kaupunkikehitys/Kuopio+, toimitilapalvelut, kaupunkisuunnittelun jory, osallisuusmalli (os.koord), kirjastot, kulttuuripalvelut (kult. ja taidelaitokset, kansalaistoiminnan kult.). Lisäksi kirjalliset täydentävät kommentit; servica, ympäristöterveys
- Esittely ja lausunnot: Pitäjäraadit, nuorisovaltuuston hallitus, vanhusneuvosto ja vammaisneuvosto -> suunnitelmaa päivitetty tarvittavilla muutoksilla 10/2025 – 12/2025
- Liitteen tarkistaminen (indikaattoreiden päivitys) vkot 1-3/2026
- KJ johtoryhmä 7.1.26 -> lautakuntaesittelyt -> valtuuston iltakoulu 9.3 -> hyvinvoinnin edistämisen lautakunta -> kaupunginhallitus -> kaupunginvaltuusto ja päätös (huhtikuu)
- Julkaisu kaupungin verkkosivuilla asukkaiden avoimelle kommentoinnille 7.1 -21.1, tekstejä vielä selkeytetty palautteen pohjalta. Huom. iso osa palautteesta myönteistä, negatiiviset liittyneet enemmän muiden järjestämisvastuullisten toimintaan.

## 6 § Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnassa:

Kunnan on edistettävä asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä. **Kunnalla on ensisijainen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin kuin tämä tehtävä kytkeytyy kunnan muihin lakisääteisiin tehtäviin.**

Kunnan on **strategisessa suunnittelussaan asetettava hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tavoitteet ja määriteltävä tavoitteita tukevat toimenpiteet.** Sen on otettava päätöksenteossaan huomioon päätöstensä arvioidut vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen väestöryhmittäin.

Kunnan eri **toimialojen on tehtävä yhteistyötä** hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Kunnan on nimettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuutaho.

Kunnan on seurattava kuntalaisten elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin. Kunnassa on raportoitava kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä valtuustolle vuosittain. Lisäksi kunnassa on valmisteltava **valtuustolle valtuustokausittain hyvinvointikertomus ja -suunnitelma edellä mainituista asioista.**

Huom. lain mukaisesti **edellä mainituista asioista**

|                                                                                                                                                          |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Hyvän elämän elintavat.....                                                                                                                              | 6  |
| Tavoite: Arjen fyysinen aktiivisuus lisääntyy kaikissa ikäryhmissä.....                                                                                  | 6  |
| Tavoite: Ateriarytmi säännöllistyy ja ateriat monipuolistuvat kaikissa ikäryhmissä .....                                                                 | 9  |
| Tavoite: Riittävän unen ja palautumisen määrä lisääntyy .....                                                                                            | 11 |
| Tavoite: Päihdemyönteisyys ja päihteiden käyttö vähenevät kaikissa ikäryhmissä .....                                                                     | 12 |
| Hyvän elämän kanssakulkijat.....                                                                                                                         | 15 |
| Tavoite: Vanhemmuus sekä perheen ja läheisten väliset ihmissuhteet vahvistuvat .....                                                                     | 15 |
| Tavoite: Yksinäisyyden kokeminen vähenee .....                                                                                                           | 16 |
| Hyvän elämän innostajat.....                                                                                                                             | 18 |
| Tavoite: Eri ikäiset löytävät merkityksellistä tekemistä ja kokemista, muun muassa harrastuksista ja vapaaehtoistoiminnasta tulotasosta riippumatta..... | 18 |
| Hyvän elämän koulutus, taidot ja toimeentulo .....                                                                                                       | 20 |
| Tavoite: Työttömyys, nuorisotyöttömyys, pitkäaikaistyöttömyys ja ulkomaalaisten työttömyys laskevat .....                                                | 21 |
| Tavoite: Työkyky ja työssä jaksaminen (ml. opiskelu) vahvistuvat.....                                                                                    | 22 |
| Tavoite: Yhteiskunnallinen tulevaisuususkko, vakaumus ja kestävyys vahvistuvat.....                                                                      | 23 |
| Hyvän elämän asuin ympäristö .....                                                                                                                       | 23 |
| Tavoite: Kuopilaisten tyytyväisyys asuin ympäristöön säilyy korkeana.....                                                                                | 24 |
| Tavoite: Aktiivisuutta ja yhteisöllisyyttä tukevien kohtaamispaikkojen saavutettavuus ja houkuttelevuus lisääntyy .....                                  | 27 |
| Tavoite: Asukkaiden osallistuminen ja vaikuttamisen mahdollisuudet lisääntyvät .....                                                                     | 28 |
| Tavoite: Arjen turvallisuus vahvistuu .....                                                                                                              | 29 |
| Lopuksi.....                                                                                                                                             | 31 |
| LIITTEET .....                                                                                                                                           | 32 |

## Johdanto

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on kunnan lakisääteinen tehtävä, jota tukee lakisääteinen hyvinvointikertomus ja – suunnitelma. <sup>1</sup>Kuopion kaupungin hyvinvointisuunnitelma on dokumentti, joka nostaa esiin tavoitteet, toimenpiteet ja teot kuopiolaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Hyvinvointisuunnitelma on monialainen ja laajassa poikkihallinnollisessa yhteistyössä laadittu lain mukaisesti. Sen avulla ohjataan ja kehitetään hyvinvoinnin edistämistyötä koko Kuopiossa. Kuopio on maantieteellisesti laaja ja pitää sisällään niin kaupunkialuetta lähiöineen kuin maaseututaajamia ja maaseutua.

Hyvinvointisuunnitelman laatimista on ohjannut Hyvinvoiva Kuopio 2030 –ohjelma, joka jakaa hyvinvoinnin tarkastelun ja edistämisen viiden erilaisen hyvän elämän elementin alle: hyvän arjen rutiinit, hyvän elämän innostajat, hyvän elämän kanssakulkijat, hyvän elämän toimeentulo ja hyvän elämän asuinympäristö. Nämä kaikki elementit yhdistyvät positiiviseen mielenterveyteen, hyvään mieleen, jota halutaan erilaisten hyvän elämän elementtien kautta vahvistaa ja edistää. Hyvinvoiva Kuopio 2030 ohjelmassa visiona on olla Hyvän elämän pääkaupunki vuonna 2030. Kuopion hyvinvointisuunnitelmassa vuosille 2026 - 2030 tavoitteet, toimenpiteet ja teot on ryhmitelty edellä mainittujen hyvän elämän elementtien mukaisesti.

Tavoitteet, toimenpiteet ja teot pohjautuvat tunnistettuihin hyvinvointivajeisiin ja -tekijöihin, uusimman hyvinvointikertomuksen tilastotietoihin kuopiolaisten hyvinvoinnin tilasta sekä tutkittuun tietoon hyvinvoinnin edistämisestä. Lain mukaan: kunnan on seurattava kuntalaisten elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin. Kunnassa on raportoitava kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä valtuustolle vuosittain. Lisäksi kunnassa on valmisteltava valtuustolle valtuustokausittain hyvinvointikertomus ja -suunnitelma edellä mainituista asioista.

Kahta hyvän elämän elementtiä on päivitetty tähän hyvinvointisuunnitelmaan myös nimeltään: Hyvän arjen rutiinit on päivitetty Hyvän arjen elintapoihin. Hyvän elämän toimeentulo on päivitetty vastaamaan paremmin elementin sisältöä ja nimetty siksi uudelleen Hyvän elämän koulutus, taidot ja toimeentulo.

Vuosille 2026 - 2030 laaditussa hyvinvointisuunnitelmassa on otettu huomioon Kuopion kaupungin uusi rooli ilman sosiaali- ja terveystalouden järjestämisvastuuta. Kuntalaki määrittelee kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä huolehtimisen keskeiseksi kunnan perustehtäväksi. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä velvoittaa kunnalla olevan ensisijainen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin kuin tämä tehtävä kytkeytyy organisaation muihin lakisääteisiin tehtäviin. Lisäksi terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä ohjataan useissa muita hallinnonaloja ja toimialoja koskevissa laeissa, kuten maankäyttö- ja rakennuslaissa, ympäristöterveydenhuollon lainsäädännössä, perusopetuslaissa, kuntien kulttuuritoimintalaissa ja elintarvikelaissa. Eri toimialoilla tehdään myös suunnitelmia, jotka omalta osaltaan tukevat hyvinvoinnin edistämistä. Tällaisia suunnitelmia ovat mm. kasvatusta- ja koulutuspoliittinen ohjelma, meluntorjunnan toimintasuunnitelma, ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma sekä eläinlääkintähuollon suunnitelma ja ympäristönsuojelun valvontaohjelma. Nämä kaikki edistävät yhteistä hyvinvointia.

---

<sup>1</sup> Kuntalaki | 410/2015 | Lainsäädäntö | Finlex Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä | 612/2021 | Suomen säädöskokoelma | Finlex

Kuopion hyvinvointikertomus ja –suunnitelma on laaja kokonaisuus. Kuopion hyvinvointisuunnitelmaan on sisällytetty myös seuraavat hyvinvoinnin edistämisen lakisääteiset suunnitelmat: lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, ikääntyneiden hyvinvointisuunnitelma, sekä ehkäisevän päihdetyön suunnitelma. Kuopion hyvinvointisuunnitelma pitää sisällään myös arjen turvallisuutta käsitteleviä osioita.

Hyvinvointisuunnitelmassa huomioidaan laaja-alaisesti ja yhdenvertaisesti eri ikäisten ja erilaisissa elämäntilanteissa olevien asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen kaupungin roolista käsin. Kuopiolaisten hyvinvoinnin edistäminen edellyttää myös laajan toimijajoukon yhteistyötä eri tavoin lainkin mukaan<sup>2</sup>. Siksi toimenpiteiden ja tekojen toteuttajina nähdään useita toimijoita niin kaupungin sisäisesti kuin kumppaniyhteistyössäkin, eikä suunnitelmassa siksi ole lähdetty avaamaan kaikkia mahdollisia toteuttajia. Suunnitelma on hyvinvoinnin edistämisen työkalu, joka ohjaa hyvinvoinnin edistämistä kohti konkretiaa ja tarkentuu toimialakohtaisissa suunnitelmissa, toimintamalleissa sekä arjen toiminnassa osana lakisääteisiä tehtäviä. Esimerkiksi yhteistyötä hyvinvointialueen kanssa ohjaa moni toimialakohtainen laki. Tällaisia lakeja ovat esimerkiksi laki monialaisesta yhteispalvelusta, joka koskettaa työikäisiä, tai oppilas- ja opiskelijahuoltolaki, joka koskettaa lapsia ja nuoria. Myös yhteiset toimintamallit toteuttavat arjessa tapahtuvaa hyvinvoinnin edistämisen työtä. Esimerkiksi Yhdessä aika yhdistää lapsen ja perheen sekä eri alojen ammattilaiset eri organisaatioista yhteen ja seuranta tapahtuu toteutunutta toimintaa ja siitä raportointia.

Hyvinvointisuunnitelmassa toimenpiteiden kohdentamisessa ja teoissa huomioidaan erityisesti haavoittuvassa asemassa olevat ihmisryhmät, kuten lapset, nuoret ja ikäihmiset. Haavoittuvassa asemassa oleviin ihmisiin kuuluu myös ikäryhmien lisäksi useita erilaisia ihmisryhmiä. Tällaisia voidaan katsoa olevan esimerkiksi eri kieli- ja kulttuuritaustaiset, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt, vammaiset henkilöt, terveydentilan vuoksi erityisen haavoittuvassa asemassa olevat henkilöt, heikossa sosioekonomisessa asemassa olevat ja syrjäytyneet henkilöt. Suunnitelman tekoja luettaessa on siis hyvä muistaa, että tekojen toteutuksessa huomioidaan myös haavoittuvassa asemassa olevat vaikkei sitä olisi aina erikseen mainittuna.

Painotamme myös asuinympäristöä, yhteisöllisyyttä ja osallisuutta, sekä yhteisen hyvinvoinnin (One health) huomioimista. Yhteinen hyvinvointi on ajattelumalli, jossa ymmärretään ja huomioidaan luonnon, eläinten ja ihmisten hyvinvoinnin kytkeytyminen ja riippuvuudet toisiinsa osana kestävää päätöksentekoa ja toimintaa. Tämä näkökulma korostuu etenkin elementissä Hyvän elämän asuinympäristö.

Hyvinvointisuunnitelman teoilla halutaan vaikuttaa laajasti kuopiolaisten hyvinvointiin ja tunnistettuihin hyvinvointivajeisiin. Siksi tekoja seurataan ja arvioidaan erilaisin tavoin osana toimintaa, normaalia johtamisjärjestelmää ja toiminnan raportointia. Kuopiolaisten hyvinvoinnin tilaa arvioidaan erilaisten tilastojen ja tutkimusten valossa osana hyvinvointikertomusta. Kuopion hyvinvointikertomus on julkaistu kesällä 2025 kaupungin verkkosivuilla ja se on ollut valtuuston käsittelyssä syyskuussa 2025.

Hyvinvointisuunnitelma on vastine hyvinvointikertomuksen tilannekuvalle ja se pohjautuu

---

<sup>2</sup> [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä | 612/2021 | Suomen säädöskokoelma | Finlex](#) Kunnan on toimittava hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa ja tuettava sitä asiantuntemuksellaan. Lisäksi kunnan on tehtävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä yhteistyötä kunnassa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien muiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa. Kunnan on myös edistettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien järjestöjen toimintaedellytyksiä ja vaikutusmahdollisuuksia hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä. Kunnan on osallistuttava 7 §:n 4 momentissa tarkoitettuihin neuvotteluihin.

tiedolla johtamiseen eli tietoon asukkaiden hyvinvoinnin tilasta ja niihin vaikuttavista asioista.

Hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman arvioinnin ja seurannan tietolähteinä toimivat kansallisesti kootut, toteutetut ja ylläpidetyt tietolähteet, kuten THL:n ja Tilastokeskuksen laajat tietoaaineistot. Tällaisia kansallisia tietolähteitä ovat esimerkiksi Kouluterveyskysely, lasten liikkumista mittaava MOVE -mittaus, FinLapset -tutkimus, aikuisväestöä koskeva Terve Suomi -tutkimus, Poliisin tilastot sekä työnvälitystilastot. Voit tutustua näihin lisää liitteestä 1, jossa on yhteen vedetty hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman mittaristoa. Kuopion hyvinvointikertomus on verrattain laaja ja kiiteltä. Paikallinen oma seuranta ja data hyvinvoinnin tilasta on myös arvokasta: esimerkiksi perusopetuksen laatuksely tuottaa ajantasaista koulukohtaista tilastotietoa peruskoulutuksen osalta. Tällaisilla tilastoinneilla, joita on toimialoittain lukuisia osana normaalia toteutuneen toiminnan seurantaa, voidaan myös arvioida yksittäisten tekojen etenemistä esimerkiksi yksiköittäin. Siksi monessa kohtaa tekoja on mainittu seurantaan esimerkiksi toteutunut toiminta. Kuopiossa on myös tahtotila kehittää laadukasta ja vertailukelpoista tietopohjaa etenkin aikuisväestön hyvinvointitiedon osalta.

Tämä hyvinvointisuunnitelma vuosille 2026 – 2030 on laadittu monialaisessa yhteistyössä syksyllä 2025. Tietoa ja kokemuksia hyvinvointisuunnitelman pohjaksi kerättiin viidessä Hyvän elämän elementit – työpajassa, jonka myötä saatiin 117 osallistujakertaa ja noin 400 kirjattua kommenttia hyvinvointisuunnitelman sisältöihin liittyen. Työpajat pohjautuivat tilastotietoon alueen asukkaiden hyvinvoinnista ja tutkittuun tietoon hyvinvoinnin edistämisestä. Alustuspuheenvuorot tulivat eri alojen akateemisilta asiantuntijoilta. Työpajoista haettiin ennen kaikkea asiantuntijalausuntoja sekä tietoa suunnitelman laadinnan tueksi. Alustajina toimivat seuraavat henkilöt: Päivi Mäki, johtava asiantuntija THL, Nina-Elise Koivumäki, asiantuntija HUMAK ja väitöskirjatutkija UEF, Johanna Timonen, tutkija ja alueellisen toiminnan asiantuntija, Oulun kaupunki / Oulun yliopisto, Merita Mesiäislehto, yhteiskuntapolitiikan dosentti ja tutkimuspäällikkö THL sekä Marketta Kyttä, maankäytön suunnittelun professori, Aalto yliopisto.

Työpajoihin osallistui Kuopion kaupungin työntekijöiden lisäksi kumppaniorganisaatioiden edustajia järjestöistä, hyvinvointialueelta, alueen oppilaitoksista sekä valtion virastoista. Kirjallisten kommenttien lisäksi työpajoissa käytiin laajaa monialaista keskustelua hyvinvointisuunnitelman sisällöistä. Hyvinvointisuunnitelman jatkotyöstämistä on tehty työpajakokonaisuuden lisäksi toimialakohtaisissa ja projektikohtaisissa pienryhmissä yhteensä 18 työkokouksen verran. Hyvinvointisuunnitelman laadinnan prosessiin on osallistunut myös omassa roolissaan ja erilaisin menetelmin myös vanhusneuvosto, vammaisneuvosto, nuorisovaltuuston hallitus sekä Kuopion pitäjäraadit. Pitäjäraadit ovat osa lähidemokratiaa ja raatilaiset edustavat oman alueensa asukkaiden ääntä. Pitäjäraadeilla on oma tärkeä roolinsa myös paikallisyhteisön asukkaiden hyvinvoinnin edistämisessä ja vaikuttajina mikä tulee ilmi myös pitäjäraateja koskevissa kirjauksissa. Hyvinvointisuunnitelman luonnosversio 2.4:ää on ollut myös mahdollisuus kommentoida tammikuussa 2026 kaikille avoimilla Kuopion kaupungin verkkosivuilla. Luonnos oli ladattavissa ja palautelinkki auki 7.1 – 21.1.2026 välisen ajan ja mahdollisuutta vaikuttaa markkinoitiin kaupungin eri kanavissa. Lisäksi asiasta tehtiin medialle tiedote. Kysely avattiin 212 kertaa, joista 22 johti vastauksen jättämiseen.

Kuopion kaupungin uusi strategia valmistui marraskuussa 2025. Kuopion kaupungin visio vuodelle 2035 on Kukoistava Kuopio – kestäväää kasvua ja elämänvoimaa. Kukoistuksella

tarkoitetaan tilaa, jossa jokin tai joku on elinvoimainen, menestyvä ja hyvinvoiva. Elämänvoima puolestaan pitää sisällään sivistyksen, opetuksen ja yhteisöllisyyden sekä yksilön kasvun ja omannäköisen elämän. Sivistys liittyy olennaisesti ihmisyyteen ja ihmisenä olemiseen sekä kasvatukseen, koulutukseen ja kulttuuriin. Se on henkistä kasvua ja kehittyneisyyttä sekä koulutuksen kautta saatuja tietoja ja taitoja elää yhteiskunnassa yhdessä muiden kanssa hyvää rakentavalla tavalla.

Hyvinvointisuunnitelma on laadittu siten, että se integroituu osaksi uutta strategiaa, sen toimeenpanevia ohjelmia sekä kaupungin strategisia kärkihankkeita. Uuden strategian mukainen ohjelmatyö käynnistyy keväällä 2026. Hyvinvointisuunnitelma linjaa kaupungin toimialakohtaisia käyttösuunnitelmia sekä muita konkreettisesti meneviä suunnitelmia ja toimintamalleja hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta. Niissä tarkennetaan toimintaa osana normaalia johtamisjärjestelmää hyvinvointisuunnitelmaan kirjattujen toimenpiteiden ja tekojen osalta. Hyvinvointisuunnitelman sisältämien toimenpiteiden ja tekojen tarkentuessa operatiivisen tason toiminnaksi myös asukkaiden osallisuus korostuu entisestään. Meidän Kuopio - osallisuusmalli on keskeinen työkalu eri toimialueilla asukkaiden osallistamiseksi konkreettisesti suunnittelutyössä, toiminnassa ja kehittämisessä. Erityisen tärkeää on huomioida haavoittuvassa asemassa olevat henkilöt. Esimerkiksi lapset osallistuvat heille tärkeiden asioiden konkreettiseen suunnitteluun hyvinvointisuunnitelman voimassaolon aikana osallisuusmallin mukaisesti.

Hyvinvoinnin edistäminen on kaikkien yhteinen asia. Kuopion uudesta hyvinvointisuunnitelmasta vuosille 2026- 2030 on haluttu toimintoja ja toimijoita aidosti yhdistävä sekä yhteistoimintaa ja toivoa vahvistava. Hyvinvoinnin luominen ja edistäminen edellyttää yhteistä tahtoa, tekoja, tulevaisuususkkoa ja toivoa. Haluamme, että ihminen löytää itsensä suunnitelmasta olipa hän asukas, yhteistyökumppani tai kaupungin työntekijä, joka edistää tai toteuttaa suunnitelman tekoja omassa roolissaan. Kutsumme vuoropuheluun ja yhteistyöhön. Haluamme muistuttaa, että laadukas perustekeminen arjessa luo pohjan hyvinvoinnin edistämiseksi. Hyvinvoinnin edistäminen on laaja ja läpileikkaava kokonaisuus, joka syntyy niin pienistä arjen teoista kuin isoistakin toimintaa ohjaavista päätöksistä.

## Hyvän elämän elintavat

Hyvä arki koostuu toimintakyvystä, jonka perusta rakentuu ihmisen fyysisten perustarpeiden täytymisen varaan. Ihminen tarvitsee säännöllistä liikettä, ravintoa ja lepoa elämässään pysyäkseen toimintakykyisenä elämän eri osa-alueilla. Siksi Hyvän elämän elintavat keskittyvät juuri

näiden fyysisten peruspilareiden edistämiseen osana arjen elintapoja elämän eri ikävaiheissa. Tässä kokonaisuudessa on neljä tavoitetta.

## Tavoite: Arjen fyysinen aktiivisuus lisääntyy kaikissa ikäryhmissä

**Toimenpide: Lisätään tietoisuutta arjen fyysisen aktiivisuuden merkityksestä sekä liikkumismahdollisuuksien saavutettavuutta**

| TEKO                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | SEURANTA                                                                                                |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>Toteutetaan, kehitetään ja tehostetaan monikanavaista, Liikkuva Kuopio -brändin mukaista viestintää ja sosiaalisen markkinoinnin keinoja motivoimaan liikkuvan elämäntavan omaksumiseen ja ylläpitoon. Hyödynnetään myös Kansallisen kaupunkipuiston konseptia.</p> <p>Viestitään aktiivisesti ja eri keinoin vanhemmille, lapsille ja nuorille liikunnan merkityksestä lasten kehitykselle ja hyvinvoinnille.</p> <p>Lisätään läpinäkyvyyttä asiakaspalautteissa ja usein kysytyissä kysymyksissä, kehitetään asiakaspalauteseurantaa.</p> | <p>Toteutunut toiminta, sosiaalisen median seuranta, verkkosivujen kävijämäärät, liikkujien määrät.</p> |
| <p>Poistetaan liikkumisen esteitä muun muassa kehittämällä erilaisia ja nykyisiä opasteita, lisäämällä tietoisuutta liikuntamahdollisuuksista ja helpottamalla liikkumaan lähtemisen kynnystä.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | <p>Toteutunut toiminta, asukaskysely ja -palautteet, Liikkuva Kuopio sisällöt.</p>                      |
| <p>Järjestetään arjen aktiivisuutta tukevia tilaisuuksia eri kohderyhmille ja vahvistetaan poikkihallinnollisesti henkilöstön osaamista liikunnalliseen elämäntapaan kannustajina. Järjestetään tilaisuuksia myös sellaisissa paikoissa, joissa ihmiset käyvät usein.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                      | <p>Toteutuneiden tilaisuuksien ja koulutusten määrä ja tavoitetut/koulutettujen määrä.</p>              |
| <p>Tehdään liikkumisesta olemassa oleva tieto näkyväksi. Viestitään toteutettujen selvitysten tuloksista eri kohderyhmille kaupungin palveluissa ja opetuksessa. Lisätään myös monialaista yhteistyötä kaupungin toimijoiden kesken liikuntamahdollisuuksista tiedottamiseksi.</p>                                                                                                                                                                                                                                                             | <p>Liikkuva Kuopio kehittämisryhmä, toteutunut toiminta tiedottamisessa ja viestinnässä.</p>            |

**Toimenpide: Vahvistetaan yhteistyötä liikkumisen edistämiseksi.**

| TEKO                                                                                                                                                       | SEURANTA                                                          |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------|
| <p>Toteutetaan Liikkuva Kuopio- ohjelmaa. Liikkuva Kuopio kehittämisryhmä seuraa ja edistää poikkihallinnollisesti jatkossa tavoitteiden toteutumista.</p> | <p>Liikkuva Kuopio kehittämisryhmän rakentuminen ja toiminta.</p> |
| <p>Vahvistetaan verkostoyhteistyötä (tutkimus-, lajiliitto-, järjestö- ja oppilaitosyhteistyö) ja seurafoorumien säännöllistä, tavoitteellista</p>         | <p>Toteutunut toiminta.</p>                                       |

|                                                                                                                                                                                               |                                                       |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------|
| toimintaa sekä luodaan uusia kumppanuuksia. Vahvistetaan yhteistyötä myös liikkumista tukevassa viestinnässä ja yhteistyötä järjestöjen kanssa.                                               |                                                       |
| Vahvistetaan oppilaitos- ja tutkimusyhteistyötä sekä kaupungin sisäistä yhteistyötä liikkumista koskevan tietopohjan kehittämiseksi. Kehitetään palautteiden kirjaamista systemaattisemmaksi. | Liikkuva Kuopio kehittämisryhmä, toteutunut toiminta. |

**Toimenpide: Tuetaan liikkuvan elämäntavan omaksumista lapsuudesta ja nuoruudesta lähtien**

| TEKO                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | SEURANTA                                                                                               |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>Otetaan käyttöön tutkitusti vaikuttavat menetelmät lasten ja nuorten liikkumisen ja terveyden edistämiseksi varhaiskasvatus- ja kouluympäristöissä. Tehostetaan Liikkuva varhaiskasvatus ja Liikkuva opiskelu – toimintamallien toteutusta, lisäksi tehostetaan esi- ja perusopetuksen aikaista liikkumista eri keinoin.</p> <p>Huolehditaan, että sisä- ja ulkotilat olosuhteineen mahdollistavat turvallisen ja monipuolisen liikkumisen. Edistetään liikunnallista elämäntapaa, sallitaan lasten liikkua ja kokeilla. Etsitään monipuolisesti keinoja mahdollistaa koululaisten välituntiliikkuminen ja tiivistetään liikuntapalveluiden sekä koulujen ja varhaiskasvatuksen välistä yhteistyötä.</p> | <p>Toteutunut toiminta, perusopetuksen laatuksely, kouluterveyskysely, move-mittaus, liitu-kysely.</p> |
| Ylläpidetään, kehitetään ja mahdollistetaan edullisia liikkumisen palveluja eri-ikäisille ihmisille. Kannustetaan erityisesti vähän liikkuvia eri keinoin sekä elämän käännekohtissa liikunnan harrastamisen jatkumista.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | Toteutuneet avustukset ja toiminta.                                                                    |
| Kehitetään arjen fyysistä aktiivisuutta edistävää palvelutoimintaa ja omatoimisen liikkumisen mahdollisuuksia vastaamaan lasten ja nuorten tarvetta, huomioiden erityisryhmät. Tuodaan liikuntapalvelut matalammalla kynnyksellä lähemmäksi nuorten arkea ja tuetaan liikunnan harrastamisen aloittamista lajikokeiluun ja kannustimin (ml. Liikkis- ja uimataitoranneke).                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | Toteutunut toiminta.                                                                                   |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                        |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>Kehitetään liikkumisympäristöjä Liikkuva Kuopio ohjelman mukaisesti:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Selvitetään yleishyödyllisten yhdistysten ja varhaiskasvatuksen sekä koulujen yhteistyömuotoja lasten liikunnallisuuden lisäämiseksi. Kehitetään uusia yhteistyön malleja.</li> <li>• Kehitetään jo olemassa olevien koulujen ja päiväkotien pihoja liikuntaan kannustavaksi ja edistäväksi. Kehitetään Kuopion päiväkotikonseptia myös pihojen toiminnallisuuden ja liikuntaan kannustavuuden näkökulmasta.</li> <li>• Priorisoidaan lasten ja nuorten arkiliikkumisen mahdollistaminen tarjoamalla tiloja koulupäivien aikana liikuntatuntien ajaksi. Turvataan riittävästi liikuntasaleja tai -tiloja koulujen ja varhaiskasvatuksen käyttöön.</li> </ul> | <p>Toteutunut toiminta, Liikkuva Kuopio kehittämisryhmä, Kuopion päiväkotikonseptin toteutuminen, käyttäjäpalaute, tilojen käyttö.</p> |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Toimenpide: Kannustetaan työikäisiä arjen fyysiseen aktiivisuuteen ja tuetaan ikäihmisten toimintakykyä liikunnan keinoin**

| TEKO                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | SEURANTA                                                                                                     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>Kannustetaan työmatka- ja vapaa-ajan liikkumiseen tiedollisen ohjauksen avulla, kannustimin (ml. tutustumispäivät), viestinnän keinoin sekä kehittämällä fyysiseen aktiivisuuteen kannustavia liikkumisyhteyksiä (joukkoliikenne, jalankulku- ja pyöräily-yhteydet) ja varmistamalla turvallista liikkumista.</p> | <p>Toteutuneet toimenpiteet sekä työmatka- ja vapaa-ajan liikkumisen määrä.</p>                              |
| <p>Kehitetään liikkumaan ohjauksen sekä liikuntaneuvonnan toteutusta ja saavutettavuutta eri toimijoiden kanssa yhteistyössä.</p>                                                                                                                                                                                    | <p>Toteutunut toiminta.</p>                                                                                  |
| <p>Kehitetään arjen fyysistä aktiivisuutta edistävää palvelutoimintaa asukkaiden tarpeet ja esteettömyys huomioiden. Tunnistetaan ryhmät, jotka tarvitsevat eniten tukea liikkumisen aloittamiseksi. Tuetaan ja kannustetaan vapaaehtoisuuteen perustuvaa matalan kynnyksen liikuntatoimintaa.</p>                   | <p>Toteutunut toiminta, liikkujien määrä sekä vapaaehtoistoimijoiden ja ohjauksella tavoitettujen määrä.</p> |
| <p>Hyödynnetään valtakunnallista Ikiliikkujat ohjelman mukaista toimintaa. Tuetaan ikäihmisten liikkumista ja sosiaalista hyvinvointia luomalla turvallista liikkumista</p>                                                                                                                                          | <p>Toteutunut toiminta.</p>                                                                                  |

|                                                                               |  |
|-------------------------------------------------------------------------------|--|
| sekä kohtaamisia tukevia asuin- ja liikkumisympäristöjä sekä toimintamalleja. |  |
|-------------------------------------------------------------------------------|--|

## Tavoite: Ateriarytmi säännöllistyy ja ateriat monipuolistuvat kaikissa ikäryhmissä

**Toimenpide:** Edistetään hyvinvointia ja kestäväää kehitystä tukevia ruokailutottumuksia laajasti eri toimijoiden yhteistyöllä tutkittuun tietoon pohjautuen

| TEKO                                                                                                                                                                                                                                                                                | SEURANTA                                                                                                  |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Vahvistetaan yhteistyörakenteita tukemaan kestävien ja hyvinvointia edistävien ruokailutottumusten toteutumista. Kehitetään perusopetuksen ja lukiokoulutuksen ruokakasvatusfoorumin toimintaa yhteistyössä Servican ja hyvinvointialueen kanssa.                                   | Toteutunut toiminta.                                                                                      |
| Edistetään ruokailutottumuksien uudistusta kestävämmäksi ja hyvinvointia edistävämmäksi suosimalla lähiruokaa ja kansallisia ravitsemussuosituksia. Noudatetaan mahdollisuuksien mukaan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä.                        | Toteutunut toiminta, lukion ja perusopetuksen palvelutoteuma, palautekyselyt, ruokahävikin määräseuranta. |
| Viestitään hyvinvointia ja kestäväää kehitystä tukevista ruokailutottumuksista sekä toteutettujen selvitysten tuloksista monipuolisesti eri kohderyhmille. Tuodaan ravitsemukseen liittyvää tutkimustietoa lähemmäs ihmisiä ymmärrettävästi ja innostavasti viestien eri kanavissa. | Toteutunut toiminta, monialaisen viestintäsuunnitelman rakentuminen.                                      |

**Toimenpide:** Vahvistetaan hyvinvointia tukevia ruokailutottumuksia lapsuudesta ja nuoruudesta lähtien

| TEKO                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | SEURANTA                                                                                                         |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Parannetaan kouluruoan houkuttelevuutta ja arvostusta yhteistyössä oppilaiden kanssa sekä kehittämällä laatua.<br><br>Otetaan käyttöön ruokakasvatuksen toimintamalleja, esim. Sapere, Maistuva Koulu ja RuokaTutka sekä edistetään varhaiskasvatus- ja kouluaikaista ruokailua.<br><br>a. Ruokailuympäristö tukee täysipainoisen lounaan nauttimista. Huomiona mm. terveellisiin valintoihin kannustaminen, | Toteutunut toiminta, osuus yksiköistä, joissa hyödynnetään toimintamalleja, Nykytila.fi arviointi ja TEAviisari. |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |  |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|
| <p>viihtyisiä ympäristö, malliateriat, ja salaattit<br/>tarjolla komponentteina.</p> <p>b. Lapset ja nuoret osallistuvat<br/>ruokakasvatukseen sekä ruokailuympäristön ja<br/>ruokailun suunnitteluun ja toteutukseen.<br/>Toimintamalleina esim. makuraadit ja<br/>tutustuminen koulukeittiöön.</p> <p>c. Kasvatus- ja opetushenkilöstä ruokailee<br/>yhdessä lasten ja nuorten kanssa.</p> <p>d. Ruokakasvatusta tehdään yhdessä<br/>vanhempien ja huoltajien kanssa</p> <p>e. Tarjottavat ateriat ovat ravitsemuksellisesti<br/>riittävät ja voimassa olevan suosituksen<br/>mukaiset.</p> <p>f. Vahvistetaan varhaiskasvatuksen<br/>henkilökuntaa ottamaan käyttöön jo<br/>olemassaolevia työkaluja ja pidetään yllä<br/>positiivista ruokapuhetta.</p> |  |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|

**Toimenpide: Kannustetaan työikäisiä ja ikäihmisiä kohti suositusten mukaisia  
ruokailutottumuksia ja tuetaan ikääntyneiden hyvää ravitsemustilaa**

| TEKO                                                                                                                                                                                                                                            | SEURANTA                                        |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------|
| <p>Kehitetään yhteistyötä kumppaneiden, kuten<br/>järjestöjen ja hyvinvointialueen<br/>kanssa. Kehitetään koulujen<br/>hävikkiruokatoimintaa ja<br/>myydään ylijäämäruokaa toimipisteissä.<br/>Kehitetään kansalaisopiston kurssitarjontaa.</p> | <p>Toteutunut toiminta, hävikkiruoan määrä.</p> |

## Tavoite: Riittävän unen ja palautumisen määrä lisääntyy

**Toimenpide: Edistetään riittävää unta ja palautumista eri toimijoiden yhteistyöllä tutkittuun  
tietoon pohjautuen**

| TEKO | SEURANTA |
|------|----------|
|------|----------|

|                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                       |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------|
| Vahvistetaan viestintää ja eri toimijoiden välistä yhteistyötä teeman esille nostamiseksi ja huomioimiseksi vahvemmin osana toimintaa ja toiminta- ja työkyvyn tuen keinovalikoimaa. Mahdollistetaan palautumiseen liittyvää mittaamista.                       | Viestinnän ja koulutusten määrä, toteutunut toiminta. |
| Järjestetään unta ja palautumista käsitteleviä tilaisuuksia eri kohderyhmille yhteistyössä kumppaneiden ja sidosryhmien kanssa.                                                                                                                                 | Toteutunut toiminta.                                  |
| Nostetaan teemaa esille osana lasten ja nuoren parissa tapahtuvaa toimintaa, esim. koulujen ja oppilaiden viestintä, vanhempainillat, luokanohjaajat. Lisätään haitta- ja hyötyvaikutuksista kertomista lapsille, nuorille ja vanhemmille.                      | Toteutunut toiminta, tavoitettujen määrät.            |
| Mahdollistetaan lapsen tarvitsema levon määrä varhaiskasvatuksessa. Käydään avointa keskustelua huoltajien kanssa lasten oikeudesta lepoon sekä levon merkityksestä lapsen kasvulle ja kehitykselle (esimerkiksi varhaiskasvatus, vapaa-ajan toiminta, opetus). | Toteutunut toiminta.                                  |

**Tavoite: Päihdemyönteisyys ja päihteiden käyttö vähenevät kaikissa ikäryhmissä**

**Toimenpide: Arkiympäristöt tukevat kohtuukäyttöä ja päihteettömyyttä**

|      |          |
|------|----------|
| TEKO | SEURANTA |
|------|----------|

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                               |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>a) Toteutetaan tutkittuun tietoon pohjautuvaa päihde- ja pelikasvatusta systemaattisesti lasten ja nuorten keskuudessa päihdemyönteisyyden ja päihteiden käytön vähentämiseksi kaupungin palveluissa ja vapaa-ajalla. Esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Vahvistetaan varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön kykyä tunnistaa ja ottaa puheeksi huoltajien päihteisiin sekä lasten pelaamiseen liittyviä huolia.</li> <li>- Kouluilla tunne- ja turvataitokello on päihdekasvatuksen malli, sen aktiivinen hyödyntäminen jokaisella vuosiasteella</li> <li>- Tiedon jakamisen ja nuorten kohtaamisen kautta. Nuoria myös tuetaan elämänhallinnallisissa haasteissa. Etsivä- ja erityisnuorisotyö panostaa erityisesti päihteiden käytön vähentämiseen. Nuorisopalveluiden kaikki tilat ja tapahtumat ovat päihteettömiä.</li> </ul> <p>b) Lisätään vanhempien osallisuutta, vanhemmuuden tukemista ja vanhempien tietoa ehkäisevästä päihdetyöstä</p> | <p>Toteutunut toiminta, tavoitettujen henkilöiden määrä.</p>                                  |
| <p>Tehostetaan eri toimijoiden (järjestöt, hankkeet, työryhmät, yritykset) kanssa tehtävää yhteistyötä koskien ehkäisevää päihdetyötä vapaa-aikana ja digi/someympäristöissä:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Harrastustoiminnan päihteettömyyssopimukset</li> <li>• Valmentajien ja vanhempien tiedotus ja koulutus</li> <li>• Järjestetään päihteettömiä, maksuttomia tapahtumia lapsille ja nuorille, erityisesti tilanteissa, joissa on kasvanut riski päihteiden käytölle. Jalkaudutaan tilaisuuksiin, joissa lapsilla ja nuorilla on kohonnut riski päihteiden käyttöön ja kohdataan nuoria arjessa</li> <li>• Yhteistyöverkoston toiminnan juurruttaminen pysyväksi toimintamalliksi</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                      | <p>Toteutunut toiminta ja kampanjat.</p>                                                      |
| <p>Vahvistetaan monialaista yhteistyötä hyvinvointialueen, kunnan eri toimialojen, järjestöjen ja kehittämishankkeiden kanssa sekä poliisin, elinkeinoelämän, alkoholi- ja tupakkalain valvonnan kanssa. Vahvistetaan hyviä käytäntöjä, kuten esimerkiksi nikotiiniton Kuopio ja Pakka toimintamallia.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | <p>Toteutunut toiminta, kampanjoiden ja viestinnän määrä sekä kohderyhmien tavoittaminen.</p> |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                            |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>Vahvistetaan tutkittuun tietoon pohjautuen työikäisten päihteettömyyttä ja päihteiden kohtuukäyttöä ja kohdistetaan sitä ajankohtaisiin kysymyksiin, painopisteinä:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Nuorten aikuisten uusien nikotiinituotteiden käyttö</li> <li>Nuorten naisten kasvanut päihteiden käyttö</li> <li>Keski-ikäisten, erityisesti miesten, liiallinen päihteiden käyttö</li> <li>Työpaikkojen aktivointi päihdeasioiden puheeksiottajana, tiedottajina ja toimijoina viestinnän ja kumppanuuksien keinoin.</li> <li>Työikäisille ja ikäihmisille suunnattu viestintä vapaa-ajan, somen ja rahapelaamisen riskeistä.</li> <li>Seurayhteistyö nikotiinituotteiden vähentämiseksi</li> </ul> | <p>Terve Suomi- tutkimuksen tulokset<br/>Työryhmät, kampanjat, koulutukset, osallistamisen mallit ja osallistuneiden henkilöiden määrä</p> |
| <p>Vahvistetaan tutkimukseen perustuvien keinoin yli 65- vuotiaiden päihteettömyyttä ja päihteiden kohtuukäyttöä, ottaen mukaan yhteistyöhön esimerkiksi eläkeläisjärjestöt, vanhusneuvosto, kokemusasiantuntijat ja muut järjestöt, sekä hyvinvointialue</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | <p>Terve Suomi- tutkimus, Tapahtumien ja kampanjoiden määrä, yli 65- vuotiaiden osallisuus työssä</p>                                      |
| <p>Edistetään päihteettömien tilaisuuksien toteutumista. Varmistetaan kunnan toiminnan ja tilaisuuksien päihteettömyys. Kunta huomioi järjestöavustuksista ja tilojen käytöstä päättäessään päihteettömyyden.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | <p>Kaupungin tukemien päihteettömien tapahtumien ja tuen määrä. Järjestöjen ja tapahtumien avustukset ja yhteistyösopimukset.</p>          |

**Toimenpide: Vahvistetaan ajankohtaisiin ilmiöihin puuttumista, viestintää, yhteisöllisyyttä ja puheeksi ottamista**

| TEKO                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | SEURANTA                                                                                                                                                   |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>Tehostetaan ehkäisevän päihdetyön viestintää ja kuntalaisten osallisuutta päihteettömyyttä ja kohtuukäyttöä tukevan kulttuurin rakentamiseksi kaikissa ikäryhmissä. Tiedotetaan eri kohderyhmiä Kuopion päihdetilanteesta ja ajankohtaisista tutkimuksista ja ilmiöistä</p>                                                                                                                         | <p>Toteutunut viestintä ja tavoitettujen määrä. Ept toimintojen näkyminen poikkihallinnollisesti Vanhempainillat, lehtikirjoitukset, blogit, viestintä</p> |
| <p>Nostetaan esille, tiedotetaan ja painotetaan vahvasti tutkimuksista, tilastoista ja hiljaisista signaaleista nousevia ajankohtaisia ilmiöitä ja painopisteitä eri keinoin (tilaisuudet, verkostot, kampanjat, osallisuuden edistäminen):</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Uusien nikotiinituotteiden käytön väheneminen</li> <li>Nuorten huumausaineiden käytön ennaltaehkäisy</li> </ul> | <p>Kouluterveyskyselyn tulokset<br/>Toteutetut tilaisuudet, kampanjat ja niiden vaikutukset</p>                                                            |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                                                                                              |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------|
| <ul style="list-style-type: none"><li>- Päihteiden käyttöön, käyttäjiin ja heidän läheisiinsä kohdistuvan liittyvän stigman vähentäminen</li><li>- Suomeen muualta saapuneiden väestöryhmien kanssa tehtävä ehkäisevä päihdetyö</li><li>- Muutosvaiheet, nivelvaiheet, kriisit päihteiden käytön kannalta</li><li>.- Maaseutualueiden tilanne</li><li>-Tuodaan esille ja viestitään turvallisuuteen liittyviä ilmiöitä, jotka liittyvät ehkäisevään päihdetyöhön, esimerkiksi nuorten kokemaa seksuaalinen häirintä ja ahdistelu julkisilla paikoilla</li></ul>                                                                                                                                                                                                                               |                                                                                              |
| <p>Vahvistetaan henkilöstön, yhteistyötahojen ja kuntalaisten osaamista arkiseen ongelmien puheeksi ottamiseen ja ohjaamiseen hyvinvointia edistäviin ratkaisuihin. Lisätään yhteisöllistä välittämistä. Vahvistetaan kunnan työntekijöiden osaamista puheeksi ottamiseen ja varhaiseen tunnistamiseen sekä palveluohjaukseen, yhteistyössä verkostojen kanssa, erityisesti järjestöt.</p> <p>Tuetaan vaikuttavien, tutkittujen tukimuotojen käyttöä kunnassa (esim. Motivoiva haastattelu, puheeksioton mallit, 28 päivää ilman-verkkokurssit nikotiinittomuuden tueksi). Tarjotaan valmiita, hyviä toimintamalleja, esim. kiusaamisen ehkäisyn mallit, mielen ensiapu, Lapset puheeksi, Diilerin jäljillä, Nuuskaagentit.</p> <p>Luodaan sujuvia palvelupolkuja eri toimijoiden kanssa.</p> | <p>Toteutuneiden koulutusten määrä ja osallistuneet.</p> <p>Toimintamallien käyttöönotto</p> |

## Hyvän elämän kanssakulkijat

Ihmisen liittyminen toisiin ihmisiin on merkittävä ja moniulotteinen hyvinvointitekijä. Hyvään elämään kuuluu kanssakulkijuutta, ystävyyttä ja yhteisöön kuulumista. Tässä kokonaisuudessa keskitytään etenkin yhteisöllisyyden, perheen, ystävien ja turvaverkkojen rooliin hyvinvoinnin edistäjinä eri ikäisten elämässä ja erilaisissa elämän tilanteissa. Hyvinvoivat aikuiset luovat hyvinvointia lapsille ja nuorille, niin perheissä kuin työyhteisöissä lasten ja nuorten kanssa työskennellessä. Tässä kokonaisuudessa on kaksi tavoitetta.

## Tavoite: Vanhemmuus sekä perheen ja läheisten väliset ihmissuhteet vahvistuvat

**Toimenpide: Tehostetaan viestintää tarjottavan tuen esille tuomiseksi ja puheeksi ottamisen kynnyksen madaltamiseksi**

| TEKO                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | SEURANTA                                        |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------|
| Kehitetään monikanavaista viestintää perheille suunnatuista tuesta ja palveluista.                                                                                                                                                                                                                          | Toteutunut toiminta.                            |
| Pidetään yllä ja edistetään toimintakulttuuria, jossa mahdollistetaan puheeksiottaminen matalalla kynnyksellä ja huoltajien mahdollisuus ottaa asioita puheeksi. Varmistetaan, että kaikilla vanhempia kohtaavilla tahoilla on tietoutta tarjolla olevasta tuesta, jotta osataan ohjata oikean tuen pariin. | Toteutunut toiminta, perusopetuksen laatuksely. |
| Edistetään lasten ja nuorten kanssa työskentelevien taitoja kohdata erilaisissa tilanteissa olevia vanhempia ja lapsia, sekä ohjata heitä asiantuntijatuen piiriin. Hyödynnetään esimerkiksi Mielenterveyden ensiapu ja Lapset puheeksi – koulutuksia ja toimintamenetelmiä.                                | Toteutunut toiminta.                            |

**Toimenpide: Tehostetaan vanhemmuuden ja parisuhteen tukea osana peruspalveluita ja luodaan sujuvia palvelupolkuja**

| TEKO                                                                                                                                                                                                                                         | SEURANTA                                        |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------|
| Tuetaan vanhemmuustaitoja yhteistyössä eri toimijoiden kanssa sekä huomioidaan eri kieli- ja kulttuuritaustaiset perheet. Esimerkiksi hyödynnetään varhaiskasvatuksen sosionomien osaamista perheiden tukemisessa eri keinoin.               | Toteutunut toiminta, perusopetuksen laatuksely. |
| Kehitetään monialaista yhteistyötä ja huomioidaan yhteistyömahdollisuudet kolmannen sektorin kanssa. Varmistetaan perheille varhaista tukea esimerkiksi hyödyntämällä Yhdessä aika –toimintamallia varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa. | Toteutunut toiminta.                            |

## Tavoite: Yksinäisyyden kokeminen vähenee

**Toimenpide: Vuorovaikutteisten kohtaamisten vahvistaminen ja tiedon lisääminen kohtaamisen merkityksellisyydestä**

| TEKO | SEURANTA |
|------|----------|
|------|----------|

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                    |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Nostetaan yksinäisyys, ulkopuolelle sulkeminen sekä niiden ehkäisy esiin markkinoinnissa, viestinnässä ja tilaisuuksissa.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | Toteutunut toiminta sekä tilaisuuksien ja tavoitettujen määrä.                                                                                     |
| Vahvistetaan osallisuuden kokemusta kaikissa kaupungin palveluissa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa, huomioiden erityisesti haavoittuvassa asemassa olevat ihmisryhmät. Vahvistetaan saavutettavuutta sekä tietämystä ja ymmärrystä kohtaamisen merkityksestä ihmisille eri keinoin. Kehitetään ja mahdollistetaan vertaisviestintää eri kohderyhmille, kuten nuorilta nuorille.                                                                                       | Toteutunut toiminta.                                                                                                                               |
| Opetetaan lapsia ja nuoria toimimaan yhdessä ja vahvistetaan sosiaalisia taitoja mm. osana varhaiskasvatusta, opetusta ja kulttuuri- ja liikuntapalveluita. Laajennetaan ProVaka toimintaa uusiin yksiköihin. Tuetaan ryhmäytymistä jatkuvana prosessina, vahvistetaan tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä edistetään tähän liittyvää osaamista. Tunne- ja turvataitokello on käytössä jokaisessa peruskoulussa (lisänä tutorit) ja taitoja harjoitellaan säännöllisesti. | Toteutunut toiminta, perusopetuksen laatukysely, tapahtumat, osallistujamäärät, asiakastytyväisyyskysely. Mukana olevien ProVaka yksiköiden määrä. |
| Edistetään palvelujen tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman mukaisesti. Viestinnässä huomioidaan etenkin monikielisyys, selkokieliyys sekä tiedon saavutettavuus.                                                                                                                                                                                                                                                      | Tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelman toteutus, päivittäminen sekä asiakaspalautteet.                                                           |
| Turvataan ja edistetään yhteisöllisyyttä lisääviä toimivia ja viihtyisiä oppimisympäristöjä, joissa on hyvä olla ja tunnelma kannustava.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | Toteutunut toiminta.                                                                                                                               |

**Toimenpide: Luodaan mahdollisuuksia kohtaamisille ja kehitetään toimintaa ehkäisemään yksinäisyyden kokemista**

| TEKO                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | SEURANTA                                      |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------|
| <p>Kehitetään toimintaa mahdollistamaan kohtaamisia fyysisesti ja digitaalisesti eri kohderyhmissä. Esimerkkinä nuorisotyön järjestämä toiminta ja ryhmäytymiseen osallistuminen koulupäivän aikana, opetuksessa ryhmäytymisen edistäminen monipuolisesti, perheille suunnattu toiminta, asukastoiminnan kehittäminen, taide- ja kulttuurilaitokset sekä kirjastot avoimina kohtaamis/tapahtumapaikkoina.</p> <p>Otetaan järjestöt ja asukkaat mukaan suunnittelemaan kohtaamista lisäävää toimintaa. Ohjataan järjestöjä ja asukkaita tapahtumien ja toimintojen järjestämisessä.</p> | <p>Toteutunut toiminta, jaetut avustukset</p> |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                       |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------|
| Tarjotaan tukea yksinäisyyttä kokeville yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Edistetään järjestöjen toimintaa erilaisin avustuksin.                                                                                                                                                                                                                                            | Toteutunut toiminta, avustusten määrä |
| Kehitetään erilaisia kohtaamispaikkoja. Jaetaan aktiivisesti tietoutta kohtaamispaikoista ja yhteisöllisyyttä lisäävistä toiminnoista ja tapahtumista. Esitellään paikkoja, toimintaa ja henkilökuntaa mm. kouluissa. Huomioidaan erityisesti ikäihmisten yksinäisyyden ehkäisy ja nuorten yksinäisyyden ehkäisy (esimerkkinä mm. erilaiset nuorisotoimen pienryhmätoiminnot). | Toteutunut toiminta                   |

## Hyvän elämän innostajat

Ihmisen hyvinvointia tukee, kun ihminen saa tehdä itselle mieluisia merkityksellisiä asioita. Hyvän elämän innostajat koostuvat toiminnoista, joiden myötä ihminen voi toteuttaa itseään. Harrastaminen on käsitteenä laaja ja koskettaa niin ohjattua kuin omaehtoistakin toimintaa. Harrastaminen voi siis pitää sisällään eri muotoista mielekästä ja säännöllistä tekemistä elämän eri osa-alueilla. Harrastukset, vapaaehtoistoiminta ja muu mielekäs tekeminen luovat sisältöä elämään. Samalla ne vahvistavat niin minäpystyvyyttä kuin sosiaalisia suhteitakin. Sosiaaliset toiminnot lisäävät yhteenkuuluvuuden tunnetta ja yhteisöllisyyttä. Tämä kokonaisuus sisältää yhden tavoitteen.

**Tavoite: Eri ikäiset löytävät merkityksellistä tekemistä ja kokemista, muun muassa harrastuksista ja vapaaehtoistoiminnasta tulotasosta riippumatta**

**Toimenpide: Vahvistetaan tiedon saavutettavuutta ja eri toimijoiden yhteistyötä asukaskeskeisten palvelukokonaisuuksien muodostamiseksi**

| TEKO                                                                                                                                                                                                                                                                              | SEURANTA                                                                                                                              |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Kehitetään monikanavaista, monikielistä, selkokielistä ja saavutettavaa viestintää hyödyntäen sosiaalisen markkinoinnin keinoja ja palautejärjestelmää. Edistetään tietoisuutta Kuopion alueen mahdollisuuksista. Kanavina mm. Liikkuva Kuopio, KulttuuriKuopio ja Kuopion seinä. | Sosiaalisen median seuraajat ja verkkosivujen kävijämäärät, tilaisuuksien ja kävijöiden määrät, palvelujen kävijämäärät, Kaiku kortti |
| Toteutetaan KulttuuriKuopio -ohjelmaa laajassa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Kehitetään Kulttuuri Kuopio- ohjelman seuranta mielekkään tekemisen ja kokemuksen edistämiseksi, huomioiden mm. erityisryhmät ja monikielisyys. Huomioidaan Kansallinen                       | Toteutunut toiminta.                                                                                                                  |

|                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                         |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| kaupunkipuisto myös osana KulttuuriKuopion ja Liikkuva Kuopion toimintaa.                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                         |
| Kehitetään järjestöfoorumien säännöllistä toimintaa ja lisätään yhteistyötä myös mm. yritysten kanssa.                                                                                                                                                             | Toteutunut toiminta ja yhteistyö.                                                                                                       |
| Kehitetään tiedonkeruuta asukkaiden kokemasta merkityksellisestä vapaa-ajan tekemisestä ja kokemisesta sekä kehittämistarpeista. Kehitetään asiaa osana tiedolla johtamisen kokonaisuutta. Jaetaan saatua tietoa kaupungin sisällä ja kumppaneiden kesken.         | Toteutunut toiminta.                                                                                                                    |
| Vahvistetaan harrastamisen Suomen mallin toteutusta, harrastamista lähipalveluna sekä edistetään erilaisia matalan kynnyksen harrastamisen mahdollisuuksia hyvinvoinnin edistämiseksi laaja-alaisesti. Etsitään uusia toimintamalleja mielekkään tekemisen tueksi. | Mallissa mukana olevien koulujen määrä, kouluterveyskysely ja harrastavien lasten määrä, toteutuneen toiminnan ja tilavuorojen seuranta |

**Toimenpide: Mahdollistetaan jokaiselle lapselle ja nuorelle harrastus, mielekästä tekemistä ja kokemista.**

| TEKO                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | SEURANTA                                                                                                                                |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Vahvistetaan harrastamisen Suomen mallin toteutusta, harrastamista lähipalveluina sekä edistetään erilaisia matalan kynnyksen harrastamisen mahdollisuuksia hyvinvoinnin edistämiseksi laaja-alaisesti (esimerkiksi yhteistyöllä kumppaneiden kanssa.)                                                                                         | Mallissa mukana olevien koulujen määrä, kouluterveyskysely ja harrastavien lasten määrä, toteutuneen toiminnan ja tilavuorojen seuranta |
| Kehitetään ja toteutetaan palvelutoimintaa vastaamaan lasten ja nuorten tarvetta ja tuetaan harrastamisen aloittamista mm. kokeilupäivien ja lyhyiden pajatyyppeiden harrastusten avulla, sekä kannustimin (Kaiku-kortti, Liikkis-ranneke, Uimataitoranneke) ja vähävaraisten perheiden harrastamisen tuella (Unelmista totta –toimintamalli). | Toteutunut toiminta, korttien määrät, harrastamisen tuen määrä.                                                                         |
| Markkinoidaan mahdollisuuksia harrastamiseen enemmän esimerkiksi julkisissa tiloissa. Tehostetaan niiden lasten ja nuorten löytämistä, jotka eivät harrasta mitään.                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                         |
| Tarjotaan pienille lapsille monipuolista toimintaa osana varhaiskasvatuksen arkea.                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                         |
| Mahdollistetaan omaehtoista liikkumista eri tavoin ja huomioidaan mahdollisuus liikkua julkisella liikenteellä sekä kävellen ja pyöräillen harrastustoimipaikkoihin. Rohkaistaan erityisesti nuoria omaehtoiseen toimintaan ja järjestämään toimintaa muille nuorille.                                                                         | Toteutunut toiminta, kävijämäärät.                                                                                                      |

|                                                                                                                                                                                                              |                      |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------|
| Toteutetaan matalan kynnyksen tapahtumia lapsille ja nuorille. Mahdollistetaan mielekästä toimintaa ja harrastamista eri keinoin, kuten alueellisen nuorisotyön toiminnalla (aktiviteetit, pelit ja leikit). | Toteutunut toiminta. |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------|

**Toimenpide: Tuetaan eri ikäisiä löytämään merkityksellistä tekemistä, toimintaa & kokemista tulotasosta riippumatta**

| TEKO                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | SEURANTA                                                     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------|
| Kulttuurilaitosten esitys-, näyttely- ja tapahtumatuotannoissa huomioidaan eri ikäiset sekä haavoittuvassa asemassa olevat eri taustaiset asukkaat.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | Toteutunut toiminta                                          |
| Kehitetään ja toteutetaan asukaslähtöisiä tilaisuuksia sekä uudenlaisia palveluja/palvelukokonaisuuksia jossa yhdistyy liikuntaa ja kulttuuria. Viestitään tekemisen ja toiminnan mahdollisuuksista eri keinoin.<br><br>Kehitetään ikääntyvien vapaa-ajan palveluiden tarjontaa. Toteutetaan esimerkiksi kulttuuri 60+ toimintaa, matalan kynnyksen tapahtumia sekä kulttuurin vapaaehtoistoimintaa.<br><br>Edistetään harrastusten saavutettavuutta mahdollistaen niitä myös lähipalveluina. | Toteutunut toiminta                                          |
| Kehitetään toteutustapoja sekä rahoitus- ja tukimuotoja järjestäytymättömän toiminnan tukemiseen/mahdollistamiseen.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | Toteutunut toiminta.                                         |
| Sujuvoitetaan olemassa olevien tilojen ja paikkojen hyödyntämistä. Kehitetään tilojen varaamista helpommaksi ja selkeämmäksi. Markkinoidaan matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja.                                                                                                                                                                                                                                                                                                              | Toteutunut toiminta, tilojen ja paikkojen käyttöaktiivisuus. |
| Kehitetään ja toteutetaan asukkaille suunnattua toimintaa yhteistyössä järjestöjen sekä muiden toimijoiden kanssa ja tuodaan toimintaa olemassa olevien toimintojen yhteyteen.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | Toteutunut toiminta.                                         |
| Kehitetään yhteisöruokailuja (esim.jouluruokailut) haavoittuvassa asemassa oleville kohderyhmille yhteistyössä eri kumppaneiden kanssa.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | Toteutunut toiminta.                                         |

## Hyvän elämän koulutus, taidot ja toimeentulo

Oppiminen, koulutus, tiedot ja taidot ovat perusedellytys ihmisen ja yhteiskunnan kasvu, hyvinvoinnin elämän edistämiseksi ja ylläpitämiseksi. Hyvän elämän moninaiset taidot ovat kansalaistaitoja, joilla ihminen kiinnittyy osaksi yhteisöjään ja yhteiskuntaa. Näitä taitoja ovat esimerkiksi sosiaaliset taidot ja taidot toimia ryhmässä yhteistyössä toisten kanssa, elämänhallinnan taidot nuoruudesta aikuisuuteen siirtyessä, taidot oppia ja opiskella sekä kehittyä elämän eri osa-alueilla. Koulutus, kyvykkyys ja taidokkuus luovat osaamispohjan työlle ja toimeentulolle. Hyvään elämään kuuluu toimeentulo, joka luo turvaa ja mahdollisuuksia ihmisen elämässä. Tässä kokonaisuudessa on kolme tavoitetta.

### Tavoite: Työttömyys, nuorisotyöttömyys, pitkäaikaistyöttömyys ja ulkomaalaisten työttömyys laskevat

**Toimenpide: Kehitetään työllisyyden palveluekosysteemiä ja nuorten kiinnittymistä työelämään**

| TEKO                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | SEURANTA                                                                                        |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Rakennetaan aktiivisesti uutta työllisyyden palveluekosysteemiä, jossa työvoimapalvelut ovat osa kunnan lakisääteistä tehtävää. Tiivistetään kaupungin sisäistä yhteistyötä, verkostoyhteistyötä ja yhteiskehittämistä eri toimijoiden kanssa.                                                                             | Toteutunut toiminta, rakentuneet kumppanuudet ja yhteistyösopimukset                            |
| Tarjotaan ja turvataan laadukkaita kotoutumisen palveluita yhteistyössä kumppaneiden kanssa. Lisätään alueen pitovoimaa kansainvälisille osaajille kehittämällä alueen palveluekosysteemiä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Kehitetään hyviä väestösuhteita ja kotoutumisen edistämistä osana palveluekosysteemiä.     | Toteutunut toiminta, rakentuneet kumppanuudet ja yhteistyösopimukset                            |
| Vahvistetaan kouluun kiinnittymistä systemaattisesti Koulun sitouttamisen mallin avulla. Vakiinnutetaan oppilaitosnuorisotyön toiminta 2.asteella ja tehostetaan etsivän nuorisotyön roolia.                                                                                                                               | Toiminnan seuranta. Tuettujen nuorien määrät ja pudokkaiden määrät. Koulupoissaolojen seuranta. |
| Tunnistetaan palveluekosysteemin toimijat, selkeytetään eri toimijoiden roolia ja vastuuta sekä kehitetään ja luodaan yhteisiä toimintatapoja. Tunnistetaan ja ratkaistaan nykyistä paremmin yritysten rekrytointitarpeet sekä henkilöasiakkaiden osaaminen, yksilölliset palvelutarpeet ja työllistymisen mahdollisuudet. | Toteutunut toiminta                                                                             |
| Vahvistetaan kotoutumista ja sen työllisyysvaikutuksia oikea-aikaisilla palveluilla ja koulutuksilla. Kehitetään verkostoyhteistyötä, kotoutumispolkua ja                                                                                                                                                                  | Toteutunut toiminta, asiakaspalaute, työllisyyspalveluiden asiakasjärjestelmät.                 |

|                                                                                                                                                                                                                                                                       |                                                     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------|
| kielikoulutuksia yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.                                                                                                                                                                                                                 |                                                     |
| Vahvistetaan osaamispalveluita ja oppilaitosyhteistyötä aktiivisesti. Jalkaudutaan oppilaitoksiin ja tapahtumiin.                                                                                                                                                     | Toteutunut toiminta                                 |
| Kehitetään yhteistyömalli työpaikkojen ja osaajien kohtaannon parantamiseksi huomioiden myös täsmätyömahdollisuudet. Panostetaan asiassa henkilöstön osaamisen kehittämiseen. Rakennetaan sisäistä yhteistyömallia Business Kuopion ja työllisyyspalveluiden välillä. | Toteutunut toiminta                                 |
| Kehitetään asiakasosallisuutta ja -näkökulmaa mm. Meidän Kuopio - osallisuusmallin mukaisesti. Kehitetään palveluja asiakkaiden kanssa.                                                                                                                               | Toteutunut toiminta, osallisuusmallin toteutuminen. |

## Tavoite: Työkyky ja työssä jaksaminen (ml. opiskelu) vahvistuvat

**Toimenpide: Vahvistetaan koulussa ja opinnoissa jaksamista ja oppimisen tukea**

| TEKO                                                                                                                                                                                                                                                                   | SEURANTA                                                                               |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------|
| Vahvistetaan toimintamalleja ja henkilöstön osaamista tukemaan opinnoissa jaksamista perusopetuksessa ja lukioissa.                                                                                                                                                    | Opiskeluhuollon vuosikellon toteutumisen seuranta.                                     |
| Tehostetaan oppimisvaikeuksien tunnistamista ja tuen järjestämistä, yhteistyössä vanhempien ja hyvinvointialueen kanssa.                                                                                                                                               | Toteutunut toiminta                                                                    |
| Varmistetaan oppimisen tuki kehittämällä oppimisen tuen uudistuksen mukaista toimintamallia.                                                                                                                                                                           | Toteutunut toiminta, ryhmäkohtaisen tuen resursointi, oppilaskohtaisen tuen päätökset. |
| Kohdennetaan nuorten kanssa tehtävää työtä: kehitetään Ohjaamotoimintaa aktiivisesti ja tuetaan nuorten työelämävalmiuksia yhteistyössä kumppaneiden ja oppilaitosten kanssa.                                                                                          | Toteutunut toiminta, nuorisotyöttömyys                                                 |
| Vahvistetaan nuorten työelämävalmiuksia kehittämällä työelämään ja jatko-opintoihin tutustumisen toimintamallilla sekä työkokeilun ja harjoittelun keinoin. Hyödynnetään ja kehitetään esimerkiksi lukiolaisten työelämäviikko-toimintamallia ja kummiyritystoimintaa. | Toteutunut toiminta, kummiyritysten määrä, jaksopalautteet.                            |

**Toimenpide: Tuetaan työkykyä**

| TEKO | SEURANTA |
|------|----------|
|------|----------|

|                                                                                                                                                                                             |                                       |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------|
| Kehitetään monialaista yhteistyötä työvoima- ja työllisyyspalveluiden ja hyvinvointialueen välillä. Varmistetaan asiakasohjaus eteenpäin hyvinvointialueen työttömien terveystarkastukseen. | Toteutunut toiminta ja asiakasohjaus. |
| Vahvistetaan hyvää mielenterveyttä ja työkykyisyyttä edistävää johtamis- ja työskentelykulttuuria.                                                                                          | Toteutunut toiminta                   |

## Tavoite: Yhteiskunnallinen tulevaisuususkko, vakaumus ja kestävyys vahvistuvat.

**Toimenpide:** Tuetaan lasten ja nuorten kasvua, ja aikuisten osallisuutta eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen.

| TEKO                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | SEURANTA                                                                                                                                                                 |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Enkäistään eriytymisen kehitystä, jotta lapsilla ja nuorilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet ihmisenä kasvuun, oppimiseen, koulutukseen.                                                                                                                                                                                                                                  | Toteutunut toiminta.                                                                                                                                                     |
| Edistetään aktiivisesti lasten ja nuorten taitoja rakentaa erilaisia yhteisöjä ja toimia yhteistyössä. Kasvatetaan lasten, nuorten ja aikuisten kieli- ja kulttuuritietoisuutta sekä vahvistetaan eri kieli- ja kulttuuriryhmien osallisuutta. Vahvistetaan hyviä väestösuhteita ja dialogia sekä kulttuurista ja yhteiskunnallista vuoropuhelua eri väestöryhmien kesken. | Toteutunut toiminta, S2- koulujen määrät, maailmankatsomukselliset ja yhteiskunnallisten tapahtumien määrät ja osallistujien määrät, kirjaston kokoelmien hankintamäärä. |
| Kehitetään lasten, nuorten ja aikuisten monilukutaitoa monitoimijaisesti (ml. disinformaation tunnistaminen).                                                                                                                                                                                                                                                              | Toteutunut toiminta, lukemisen edistämisen tapahtumien ja koulutusten määrät ja osallistujien määrät. Kirjaston kokoelmien hankintamäärä.                                |
| Edistetään ymmärrystä itsestä ja toisista opetuksen, taiteen sekä tiedon keinoin, mm. osana kulttuuripalveluita. Vahvistetaan tulevaisuususkkoa kulttuurin, taiteen ja tiedon keinoin (esimerkiksi näyttelyt, esitykset ja pedagogiikka). Edistetään ja toteutetaan monipuolisesti kulttuuri-, ympäristö- ja taidekasvatusta.                                              | Toteutunut toiminta                                                                                                                                                      |

## Hyvän elämän asuin ympäristö

Hyvän elämän asuin ympäristö on laaja ja monitahoinen kokonaisuus. Asuin ympäristö koostuu niin rakennetusta elinympäristöstä kuin luonnostakin. Vihreällä ympäristöllä viitataan vihreään kasviympäristöön, puistoihin ja metsiin, sinisellä ympäristöllä vesistöön

ja rantoihin. Ihminen asuinympäristöineen on osa luontoa, sen kiertokulkua ja muuttuvaa ilmastoa. Luontoympäristöllä on suotuisia vaikutuksia etenkin ihmisen mielenterveydelle. Ihmisen, eläinten ja luonnon hyvinvoinnissa on riippuvaisuuksia, jotka tulee ottaa huomioon päätöksenteossa ja toiminnan suunnittelussa. Suunnittelua ja vaikutusten arviointia tulee tehdä mahdollisimman laajapohjaisessa yhteistyössä, yhteinen hyvinvointi huomioiden. Asumista ja asuinympäristöjä suunnitellaan, kehitetään ja toteutetaan toimialat ylittävällä yhteistyöllä asukkaiden kanssa. Kuopiossa hyvän elämän asuinympäristö koostuu luonnosta, eläimistä, luonnon ja asumisen harmoniasta, kohtaamispaikoista, arjen sisä- ja ulkotiloista, turvallisuudesta ja osallisuudesta. Kuopion kansallinen kaupunkipuisto rakentuu kaupunkimme helmistä – ihmisille tärkeitä ja kauniista paikoista, joissa kulttuuri ja luonto kohtaavat. Tässä osiossa on neljä tavoitetta.

## Tavoite: Kuopiolaisten tyytyväisyys asuinympäristöön säilyy korkeana

### Toimenpide: Turvataan asumisen ja asuinympäristön monipuolisuus

| TEKO                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | SEURANTA                                                                           |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------|
| Suunnitellaan asuinalueita rakennuskannan ja-tyypin sekä omistusmuodon osalta monipuolisiksi. Turvataan monipuolinen asuminen (ml. eri hallintamuodot ja talotyypit, kohtuuhintaiset asunnot, ikäihmisten ja erityisryhmien asuminen).                                                                                                                                                                                                                     | Asuntotuotannon määrä eri lajeittain, ikäihmisten palvelurakenne.                  |
| Vahvistetaan monialaista yhteistyötä ja kokonaisvaltaista tarkastelua lähiöiden kehittämisessä, huomioiden tutkimustieto hyvinvointia edistävästä asuinympäristöstä:<br>- Vahvistetaan alueita kokonaisvaltaisesti täydennysrakentamisen, palveluverkostotyön, osallistamisen ja eriytymisen ehkäisyn keinoin.<br>- Tunnistetaan täydennysrakentamisen lisäksi julkisten tilojen käytettävyyden kehittämisen ja yleisen ympäristön viihtyisyyden merkitys. | Seuranta: Toteutunut toiminta, tonttimäärät (täydennysrakentaminen), asuntomäärät. |
| Vähennetään sekä ennaltaehkäistään asunnottomuutta tekemällä yhteistyötä Pohjois-Savon hyvinvointialueen kanssa (Polulla kotiin-asunnottomuushanke / Hyvinvointialue)                                                                                                                                                                                                                                                                                      | Toteutunut toiminta, asunnottomien määrä.                                          |
| Kehitetään tiedolla johtamista ja tietopohjaa kuopiolaisten hyvinvoinnista. Kytetään ihmisen ja ympäristön hyvinvointitieto osaksi suunnittelua. Kehitetään laadullisen ja määrällisen tiedon keräämistä mm. poikkipohjoisella ja säännöllisellä kyselyllä. Kehitetään tiedon analysointia ja hyödyntämistä.<br><br>- Tulevaisuudessa arkiympäristöjen suunnittelu, toteutustapa, toimet ja                                                                | Toteutunut toiminta                                                                |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                               |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| aikataulut priorisoidaan ja kohdennetaan esimerkiksi asuinalueittain vaikuttavuuden ja kiireellisyyden näkökulmasta.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                                                                               |
| Vahvistetaan asukkaiden osallisuutta alueiden kehittämisessä ja otetaan aktiiviseen käyttöön osallisuutta tukevia menetelmiä Meidän Kuopio- osallisuusmallin mukaisesti.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | Toteutunut toiminta                                                                                           |
| <p>Varaudutaan ilmastonmuutoksen sääilmiöihin ja toteutetaan Viksu Kuopio ohjelmaa.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Lisätään aktiivisesti pihojen ja puistojen varjopaikkoja sekä vihreyttä viherhuolto huomioiden.</li> <li>- Edistetään ja turvataan iäkkäiden, lasten ja nuorten elinympäristöjen, kuten puistojen, katujen, päiväkotien ja koulujen pihojen luonnon monimuotoisuus.</li> <li>- Edistetään piha-alueet ja ilmastonmuutoksen huomioivaa tilakonseptia (ml. koulukonseptia), etenkin perusopetuksessa olemassa oleviin ja uusiin kouluihin.</li> <li>- Kehitetään toimitilojen pihojen yhteydessä olevien leikkialueiden ja lähiliikuntapaikkojen toiminnallista yhdistämistä.</li> <li>- Kehitetään luovuutta ja toimijuutta tukevia toimintaympäristöjä kustannustehokkaasti niin, että ne kannustavat yhteiseen ja omatoimiseen tekemiseen (mm. puistot, koulujen pihat, nuorisotilat, kirjastot, museot).</li> </ul> | Toteutuneen toiminnan ja toimintaympäristön arviointi, Kuopion varhaiskasvatuksen päiväkotikonseptin seuranta |
| Pidetään yllä ja kehitetään viihtyisää ja liikkumiseen innostavaa kaupunkiympäristöä. Tunnistetaan eri alueiden ominaispiirteet, vahvuudet ja kehittämisen kohteet, ja priorisoidaan tekemistä sen pohjalta.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | Toteutunut toiminta                                                                                           |
| Maankäytön suunnittelulla ohjataan vihreään ja siniseen asukkaita aktivoivaan monimuotoisempaan elinympäristöön. Asuinympäristöjä suunnitellessa ja täydennysrakentamisen yhteydessä turvataan asukkaiden pääsy luontoon ja veden äärelle (lähimetsät, viheralueet, puistot, rannat, kävelyreitit).                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | Toteutunut toiminta                                                                                           |
| Huolehditaan maankäytön suunnittelussa ja kaavoituksessa, ettei asuntojen lähellä ei ole                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | Toteutunut toiminta.                                                                                          |

|                                                                                                                                                                                             |                                                                          |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------|
| toimintaa, joka vaikeuttaa terveellisen asuin ympäristön saavuttamista. Rakennetaan vaatimusten mukaisesti, mahdolliset asumiseen liittyvät terveyshaittaepäilyt selvitetään viivytyksettä. |                                                                          |
| Vahvistetaan kulttuurista hyvinvointia turvaamalla kulttuuri- ja luonnonperinnön säilyminen osana asuin ympäristöjä.                                                                        | Toteutunut toiminta, Kulttuurihistoriallisen museon viranomaislausunnot. |

**Toimenpide: Luodaan hyvinvointia tukevia, viihtyisiä ja arjen fyysisen aktiivisuuteen kannustavia viheralueet ja vesistöt huomioivia arkiympäristöjä**

| TEKO                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | SEURANTA                                                                                |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>Panostetaan turvallisuuteen, saavutettavuuteen ja esteettömyyteen arjen ympäristöjen kuten kirjastojen, leikkipaikkojen, koulujen pihojen, puistojen, liikuntapalvelujen ja ulkoilureittien sekä -palveluiden, sekä luontokohteiden suunnittelussa ja toteutuksessa.</p> <p>Otetaan huomioon julkisten ulko- ja sisätilojen monipuolisempi käyttö myös vapaa-ajan kohtaamispaikkoina. Laaditaan ja määritellään Kuopion malli saavutettavuusvyöhykkeistä lähiluontoon etenkin keskeisellä kaupunkialueella.</p> | Toteutunut toiminta                                                                     |
| Edistetään tilakonseptia. Suunnitellaan monikäyttöisiä, kaikkien ikäryhmien ja eri toimintojen käytössä olevia julkisia rakennuksia.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | Toteutunut toiminta                                                                     |
| <p>Koulujen ja päiväkotien pihojen sekä (leikki)puistojen suunnittelussa huomioidaan liikkuminen, luonto ja ilmastoturvallisuus. Säilytetään ja lisätään piholla ja puistoissa varjostavaa hyväkuntoista puustoa ja tuodaan varjostavia rakenteita/ elementtejä. Toteutetaan Smarter- hanketta.</p>                                                                                                                                                                                                                | Toteutunut toiminta                                                                     |
| <p>Luodaan omaehtoista liikettä ja liikkumista tukeva ja liikkeeseen/ liikkumiseen kannustava kaupunkiympäristö. Huomioidaan eri ikäisten ja eri väestöryhmien tarpeet. Liikkumisen lähiympäristöjen kehittämisessä huomioidaan välituntiliikkumisen, iltapäivätoiminnan ja harrastuskäytön tarpeet sekä lasten, nuorten ja perheiden omatoimisen käytön edellytykset myös koulupäivien ulkopuolella. Kannustetaan vanhempia ja lapsia fyysiseen koulumatka- ja asiointiliikkumiseen (kävely, pyöräily).</p>       | Toteutunut toiminta.                                                                    |
| Toteutetaan Viksu Kuopio ohjelmaa ja esteettömyyden yleissuunnitelmaa.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | Viksu Kuopio ohjelma, esteettömyyden yleissuunnitelman mukainen seuranta ja laatureitit |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------|
| Kehitetään kestävän paikasta toiseen liikkumisen mittaamista. Kannustetaan kestävään liikkumiseen kehittämällä yhteyksiä. Varmistetaan turvallinen ja esteetön liikkuminen ympärivuotisesti valaistuksen, liikennesuunnittelun sekä kunnossapidon keinoin.                                                                                                           |                     |
| Hyödynnetään päiväkotien, koulujen ja nuorisotilojen lähiympäristöä ja luontoa osana toimintaa monipuolisesti. Esim. aineen opetus luonnossa, metsätunnit, kaupunkipuistoalueiden hyödyntäminen, metsäretket, liikuntatunnit.                                                                                                                                        | Toteutunut toiminta |
| Toteutetaan prosenttitaideperiaatetta: lisätään julkista taidetta ja järjestetään tapahtumia erilaisissa arkiympäristöissä. Mahdollistetaan pientapahtumien järjestämistä. Edistetään asukkaiden kohtaamista monipuolisin keinoin: ohjaus ja kannustaminen hyvinvointia edistäviin ratkaisuihin, taiteen ja kulttuurin keinot, kohtaamista mahdollistavat rakenteet. | Toteutunut toiminta |

**Tavoite: Aktiivisuutta ja yhteisöllisyyttä tukevien kohtaamispaikkojen saavutettavuus ja houkuttelevuus lisääntyy**

**Toimenpide: Tuetaan ja luodaan mahdollisuuksia kohtaamiseen sekä yhdessä tekemiseen**

| TEKO                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | SEURANTA                                                                          |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------|
| Vahvistetaan sisäistä ja ulkoista viestintää, ohjausta ja neuvontaa luomaan yhdessä tekemistä ja mahdollistamaan kohtaamisia                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | Toteutunut toiminta                                                               |
| Luodaan monipuolisia yhteisöllisyyttä lisääviä ulkokohtaamispaikkoja eri ikäisille saavutettavuus, toimintarajoitteet, ilmastonmuutos sekä luonnon ja kulttuurin hyvinvointivaikutukset huomioiden. Kehitetään myös digitaalisia kohtaamispaikkoja.                                                                                                                                                                                                                                         | Toteutunut toiminta                                                               |
| Kehitetään tilojen saavutettavuutta (ml. varausjärjestelmät) ja esteettömyyttä asiakaslähtöisesti. Kehitetään yhteisöllisyyttä vahvistavaa matalan kynnyksen kohtaamispaikkatoimintaa ja palveluja. Edistetään tilasuunnittelua ohjaavaa tilakonseptia ja kehitetään tilojen monikäyttöisyyttä (mm. museot, kirjastot, viheralueet, nuorisotilat, koulujen ja päiväkotien tilat ja pihat). Viedään taidetta eri ympäristöihin sekä kehitetään taiteen, liikkumisen ja luonnon yhdistämistä. | Toteutunut toiminta, kohtaamispaikkatoiminta ja kävijämäärät/tavoitettujen määrä. |

|                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                           |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------|
| Huomioidaan erilaiset asukasryhmät sekä erilaiset kieli- ja kulttuuritausta                                                                                                                                                                                          |                                                           |
| Edistetään yhteisöllisyyden sekä paikallisten tapahtumien ja aktiviteettien lisääntymistä eri puolilla Kuopiota. Tuetaan monipuolista ja osallistavaa tapahtuma-, kansalais- ja asukastoimintaa. Huomioidaan etenkin matalan kynnyksen toiminta lapsille ja nuorille | Toteutunut toiminta, tilojen käyttö, myönnetyt avustukset |

## Tavoite: Asukkaiden osallistuminen ja vaikuttamisen mahdollisuudet lisääntyvät

**Toimenpide: Vahvistetaan osallistumista ja vaikuttamisen mahdollisuuksia kehittämällä toimintatapoja ja edistämällä saavutettavuutta**

| TEKO                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | SEURANTA                                                                                                       |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Vahvistetaan kumppanuutta asukkaiden kanssa. Kaupungin, asukkaiden ja toimijoiden välille lisätään vuoropuhelua ja osallisuutta Meidän Kuopio - osallisuusmallin mukaisesti ja suunnitteluosallisuuden menetelmin. Hyödynnetään aktiivisesti lapsiparlamenttia, nuorisovaltuustoa, vanhusneuvostoa ja vammaisneuvostoa. Kuopiossa käytössä ovat mm. toimijaverkostot, kumppanuuspöydät, hankekohtaiset asukasaadit, pitäjäraadit, kyselyt, dialogit ja yhteissuunnittelu. Otetaan käyttöön uudet foorumit: kaupunkifoorumi, maaseutufoorumi ja hyvien väestösuhteiden foorumi | Toteutunut toiminta, sisäinen osallisuusryhmä, Kouluterveyskysely, TEAvisari, Pohjois-Savon hyvinvointikysely. |
| Mahdollistetaan eri väestöryhmien yhdenvertainen osallisuus ja osallistuminen. Kehitetään uusia osallisuuden malleja. Valmistellaan ohjeet asukkaiden yhdenvertaiseen osallisuuteen ja osallistumiseen, ja koulutetaan henkilöstöä. Laajennetaan pitäjäraatitoimintaa kattamaan kaikki maaseutualueet.                                                                                                                                                                                                                                                                        | Toteutunut toiminta, Meidän Kuopio - osallisuusmallin toteutus                                                 |
| Lanseerataan uusi Meidän Kuopio - yhteisöavustus. Avustuksen tavoitteena on tukea yhteisöllisyyttä ja yhteisöjen kehittymistä, asukkaiden hyvinvointia ja yhdessä tekemistä. Hyödynnetään esimerkiksi Mielitekorahastoa hankekehittämisessä monipuolisesti.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | Toteutunut toiminta.                                                                                           |
| Edistetään lasten ja nuorten oikeuksia sekä osallisuutta toteuttamalla Unicefin lapsiystävällinen kunta toimintamallia. Viestitään asiasta aktiivisesti.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | Toteutunut toiminta, Unicef lapsiystävällinen kunta- arviointi- ja tunnustusprosessi.                          |

## Tavoite: Arjen turvallisuus vahvistuu

**Toimenpide: Edistetään turvallista liikkumista (erityisesti kevytliikenne) ja ehkäistään kaatumisia.**

| TEKO                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | SEURANTA                                                                                                                          |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Toteutetaan liikenneturvallisuuksuunnitelmaa (2030)- seurataan tehtävien toteutumista                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | Suunnitelman seuranta.                                                                                                            |
| Toteutetaan liikennekasvatusta ja ajokäyttäytymiseen vaikuttamista huomioiden myös sähköisten liikkumisvälineiden lisääntyminen (opetus, viestintä ja kampanjat).<br><br>Otetaan käyttöön mikroliikenneluvat (nopeusrajoitukset 8km/h yö, keskusta, promillerajat) sähköpotkulautaa operaattoreille.                                                                                           | Toteutunut toiminta, viestintä/kampanjat, liikennesuunnittelu                                                                     |
| Tehostetaan erityisesti ikääntyneiden ja toimintarajoitteisten henkilöiden kaatumisten ehkäisyä viestinnän ja toimivien mallien käyttöönoton keinoin. Esimerkkeinä kaatumisseula ja kaatumisen ehkäisyn tarkistuslista sekä IKINÄ -toimintamalli, ympäristön (sisä- ja ulkotilat) turvallisuus sekä esteettömyys, tekstiviestivaroitus liukkaudesta - viestintä sekä Aurat kartalla – palvelu. | Toteutunut toiminta ja tavoitettujen määrä.                                                                                       |
| Varmistetaan kaikille turvallinen liikkuminen katujen ja reittien sekä puistojen ja virkistysalueiden sekä ulkoliikuntapaikkojen kunnossapidon keinoin. Esimerkkeinä riittävä valaistus, liikennejärjestelyt ja pyöräväylät. Viestitään em. asioista.                                                                                                                                          | Toteutunut toiminta, tyytyväisyys ympäristön viihtyvyyteen ja kunnossapitoon, pyöräteiden ja jalkakäytävien kunnossapitoluokitus. |

**Toimenpide: Ehkäistään väkivallan, lähisuhdeväkivallan, seksuaalisen häirinnän ja kiusaamisen kokemista**

| TEKO                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | SEURANTA                                                                                                          |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Ehkäistään ja puututaan kiusaamiseen toimivien mallien, koulunuorisotyön, monialaisen yhteistyön ja viestinnän avulla.<br>Ehkäistään kiusaamisen kokemista: <ul style="list-style-type: none"><li>Esi- ja perusopetuksen sekä lukiokoulutuksen väkivallan, häirinnän ja kiusaamisen ennaltaehkäiseminen ja puuttuminen kirjataan opiskeluhoitosuunnitelmiin.</li></ul> | Toteutunut toiminta, toimintamallien, viestinnän ja yhteistyön toteutumisen määrä, TEAvisari, kouluterveyskysely. |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                          |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>Kuopion varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on laadittu Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma, jonka pohjalta laaditaan ryhmäkohtainen suunnitelma vuosittain. Esiopetuksessa käytössä olevia ennaltaehkäisyn malleja ovat esimerkiksi ProVaka ja Huomaa hyvä.</li> <li>Perusopetuksessa työtä ohjaa kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan vastaisen työn -opas, tämän lisäksi kouluilla on käytössä kiusaamisen ehkäisyyn ja puuttumiseen näyttöön perustuvia malleja. Kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa ennaltaehkäistään tunne- ja turvataitokasvatuksella, jota toteutetaan osana opetusta kaupungin tunne- ja turvataitokellon mukaisesti.</li> </ul> |                                                                                          |
| <p>Vähennetään asukkaiden julkisilla paikoilla kokemaa turvattomuuden tunnetta ja väkivallan uhkaa. Lisätään seksuaalikasvatusta ja edistetään lasten ja nuorten turvataitoja ja tietämystä lähisuhdeväkivallasta. Tunnistetaan seksuaalista häirintää ja väkivaltaa sekä niihin liittyviä ilmiöitä. Vahvistetaan aikuisten valmiutta puuttua ja ottaa puheeksi seksuaalinen häirintä ja väkivalta.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | <p>Toteutunut toiminta ja tavoitettujen lasten ja nuorten määrä, kouluterveyskysely.</p> |

**Toimenpide: Lisätään kuntalaisten resilienssiä (henkinen ja fyysinen kriisinkestävyys)**

| TEKO                                                                                                                                                                                                                            | SEURANTA                                                      |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------|
| <p>Järjestetään varautumiskoulutuksia, esimerkiksi kotivarasta ja väestönsuojelusta.</p>                                                                                                                                        | <p>Toteutunut toiminta, koulutusten ja tapahtumien määrä.</p> |
| <p>Lisätään henkisen kriisinkestävyiden taitoja, esimerkiksi kriisitilanteissa tuetaan normaalin arjen jatkamista ja rutiineja.</p>                                                                                             | <p>Toteutunut toiminta, tietoa, viestintää, koulutuksia.</p>  |
| <p>Lisätään yhteisöllisyyttä, osallisuuden kokemusta ja lähimmäisestä välittämistä. Edistetään esimerkiksi naapuriapua, osallisuutta ja lähiödemokratiaa. Vahvistetaan hyviä väestösuhteita monialaisen yhteistyön keinoin.</p> | <p>Toteutunut toiminta laajassa yhteistyössä.</p>             |

## Lopuksi

Hyvinvointisuunnitelma vuosille 2026 – 2030 on laadittu monialaisessa yhteistyössä syksyllä 2025 ja suunnitteluun on osallistunut kaupungin työntekijöitä, vaikuttamistoimielimiä, kumppaniorganisaatioita ja pitäjäraatilaisia eri puolilta Kuopiota. Lisäksi asukkailla on ollut mahdollisuus kommentoida hyvinvointisuunnitelman luonnosversiota 7.1 – 21.1.2026 Kuopion kaupungin verkkosivuilla. Mahdollisuudesta tiedotettiin mediajakelulla sekä kaupungin omissa kanavissa, kuten verkkosivuilla ja sosiaalisen median kanavilla.

Laadintaa on ohjannut Kuopion monialainen hyvinvointiryhmä, jonka jäsenet edustavat kaupungin johtoa. Hyvinvointiryhmän puheenjohtajana toimivat apulaiskaupunginjohtajat vuoden 2025 loppuun saakka. Kuopion toimeenpaneva hyvinvointiryhmä on vastannut omassa roolissaan suunnitelman laadinnasta ja kirjauksista hyvinvointikoordinaattorin johdolla. Molempien ryhmien valmistelijana ja esittelijänä toimii hyvinvointikoordinaattori.

Hyvinvointisuunnitelma on laaja, koska se yhdistää sisälleen monta lakisääteistä suunnitelmaa. Lisäksi siinä on otettu huomioon hyte-kerroin. Suunnitelma toteuttaa myös sote-järjestämislain 6§ kohtaa joka velvoittaa kunnan valmistelevaan hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman seuraavalla tavalla tietyistä mainituista asioista: Kunnan on seurattava kuntalaisten elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin. Kunnassa on raportoitava kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä valtuustolle vuosittain. Lisäksi kunnassa on valmisteltava valtuustolle valtuustokausittain hyvinvointikertomus ja -suunnitelma edellä mainituista asioista.

Tälle hyvinvointisuunnitelmalle asetettiin useita toiveita ja kehittämistarpeita, jotka on otettu laadinnassa huomioon. Kuopio on maantieteellisesti laaja alue.

Hyvinvointisuunnitelmassa on otettu myös huomioon hyvinvointialueuudistus sekä työllisyyspalveluiden siirto valtiolta kunnille. Hyvinvointisuunnitelmaan on myös tuotu selitetekstejä kuvaamaan hyvän elämän elementtejä. Tällä halutaan lisätä lukijaystävällisyyttä sekä ymmärrystä siihen mistä kaikesta hyvinvointi koostuu. Suunnitelmassa on haluttu korostaa myös yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. Asukkaiden osallisuus ja Meidän Kuopio - osallisuusmallin mukainen toiminta korostuu hyvinvointisuunnitelman sisältämien toimenpiteiden ja tekojen tarkentuessa operatiivisen tason toiminnaksi vuosina 2026 – 2030.

Hyvinvointisuunnitelma linjaa kaupungin toimialakohtaisia käyttösuunnitelmia sekä muita konkretiaan meneviä suunnitelmia ja toimintamalleja hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta. Hyvinvointisuunnitelma sisältää yhtymäkohtia ja toimii ohjaavana asiakirjana useille muille hyvinvoinnin edistämiseen liittyville asiakirjoille ja toiminnalle. Siksi teot ja seuranta on paikoittain kirjoitettu erittäin laajasti, eikä kantaa oteta esimerkiksi yksittäisiin asuinalueisiin. Suunnitelman toimeenpanoa ja toteutusta seurataan osana Kuopion kaupungin toimialakohtaista toiminnan raportointia ja suunnittelua, sekä esimerkiksi tiedossa olevien erilaisten tilastoaineistojen avulla. Näitä aineistoja syntyy osana arjen toimintaa ja tarkastelua (esimerkiksi palveluiden käyttömäärät, myönnetyt avustukset, tapahtumat, toimintasuunnitelmat, hankeseuranta). Hyvinvointisuunnitelman teoilla pyritään yhteisesti vaikuttamaan laajempaan tavoitteeseen ja hyvän elämän elementtiin, isoon kokonaisuuteen. Kokonaisvaikuttavuutta voidaan arvioida asiantuntija-arvioiden, selvitysten ja hyvinvointikertomuksen indikaattoreiden eli mittareiden kautta.

Hyvinvointikertomuksen indikaattorit muodostuvat väestörakennetta, sosioekonomista asemaa, hyvinvointia ja terveyttä sekä palvelujen käyttöä ja toimivuutta kuvaavista tiedoista. Tarkastelua toteutetaan väestöryhmittäin, kuten iän tai sukupuolen mukaan. Hyvinvointikertomuksen indikaattorit kerätään useista lähteistä (liite 1.).

Hyvinvointisuunnitelman liitteessä kuvataan voimassa olevan hyvinvointikertomuksen tietolähteet hyvän elämän elementtien mukaisesti jaoteltuna, minkä lisäksi liitteessä tuodaan ilmi tiedossa olevia päivittämisen tarpeita seuraavan hyvinvointikertomuksen laadinnan yhteyteen. Jo nyt on tiedossa, että esimerkiksi aikuisväestön hyvinvointitiedon osalta tulee kehittää uutta laadukasta ja vertailukelpoista tietopohjaa Terve Suomi tutkimuksen kuntakohtaisten tietojen saamisen harventuessa.

Hyvinvointisuunnitelman toimeenpanon ja toteutuneen toiminnan seurannasta ja arvioinnista vastaavat Kuopion hyvinvointiryhmä ja toimeenpaneva hyvinvointiryhmä, joissa molemmissa hyvinvointikoordinaattori toimii valmistelijana ja esittelijänä. Tarvittaessa hyvinvointisuunnitelman toimenpiteitä ja tekoja päivitetään vuosiraportoinnin yhteydessä.

Lisätietoja:  
Anne Sahrio  
Hyvinvointikoordinaattori  
Hyvinvoinnin edistämisen palvelualue  
anne.sahrio@kuopio.fi

## LIITTEET

Liite 1. Hyvinvointikertomus ja – suunnitelma mittarit

Liite 2. Vaikuttamistoimielinten ja pitäjäraatien lausunnot (tark.julkisuus)

Liite 3. Kansalaispalautteet hyvinvointisuunnitelman luonnosversiosta 2.4 (tark.julkisuus)